

Fauske, 28. August 2019

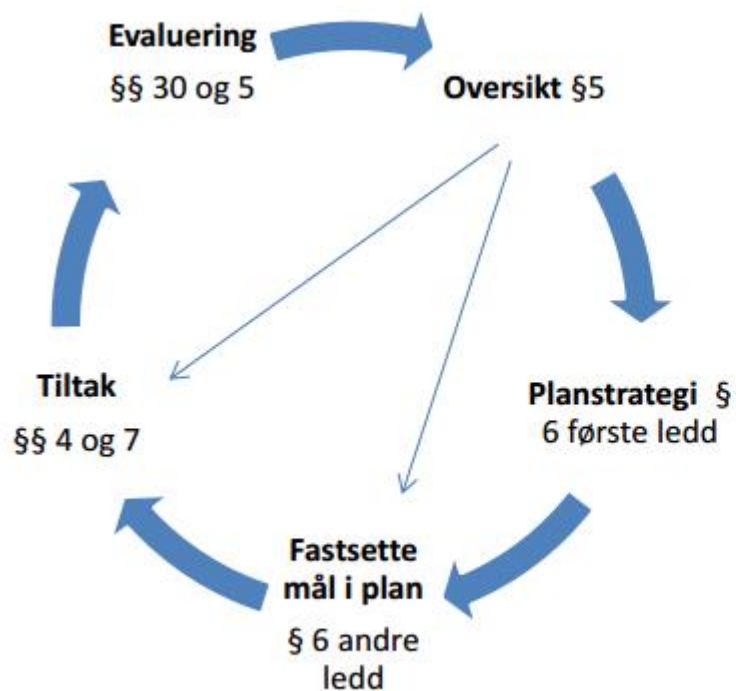
Velkommen til Ungdata-samling !

Ei fagsamlingen med fokus på lokalt forebyggende arbeid og trygging av oppvekstforhold i kommunene, med utgangspunkt i Ungdata-resultater

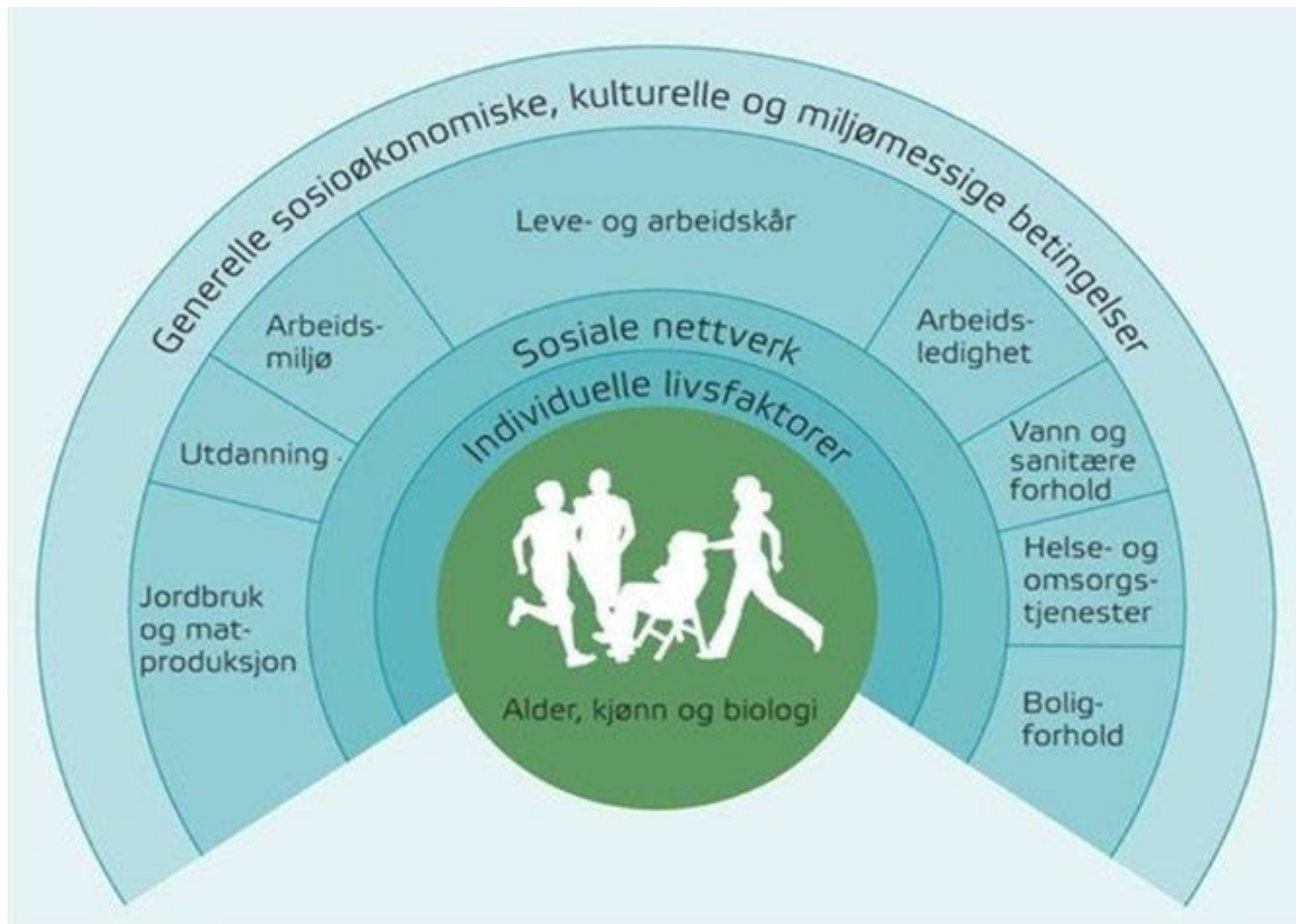

- Det systematiske folkehelsearbeidet
- Sosial ulikhet i Ungdata
- Rusforebygging som en del av folkehelsearbeidet

Det systematiske folkehelsearbeidet

Påvirkningsfaktorer

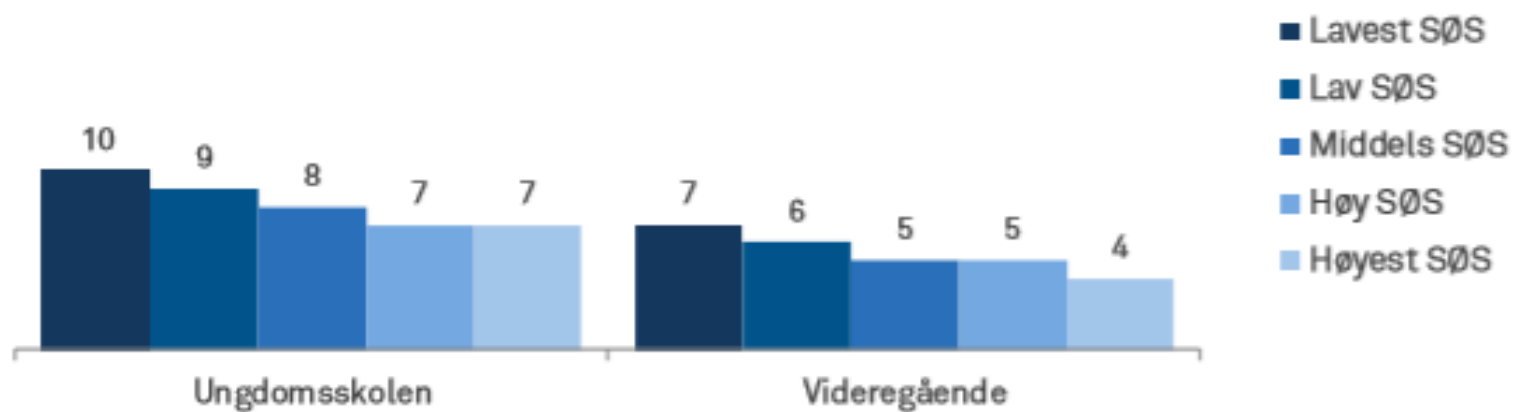

Faktorer som påvirker helsen. Kilde: Dahlgren, G., & Whitehead, M., (1991).

I folkehelsemeldinga pekes det på tre områder hvor det ønskes forsterket innsats:

- Tidlig innsats for barn og unge
- Forebygging av ensomhet
- Redusere sosial ulikhet i helse

Prosentandel som blir mobbet minst hver 14. dag – etter skoleslag og sosioøkonomisk status (SØS)

«Det er systematiske mønstre i hvem som ikke har det så bra: desto flere sosioøkonomiske ressurser ungdommene har hjemme, desto høyere er ungdommenes livskvalitet.»

Summeoppgave:

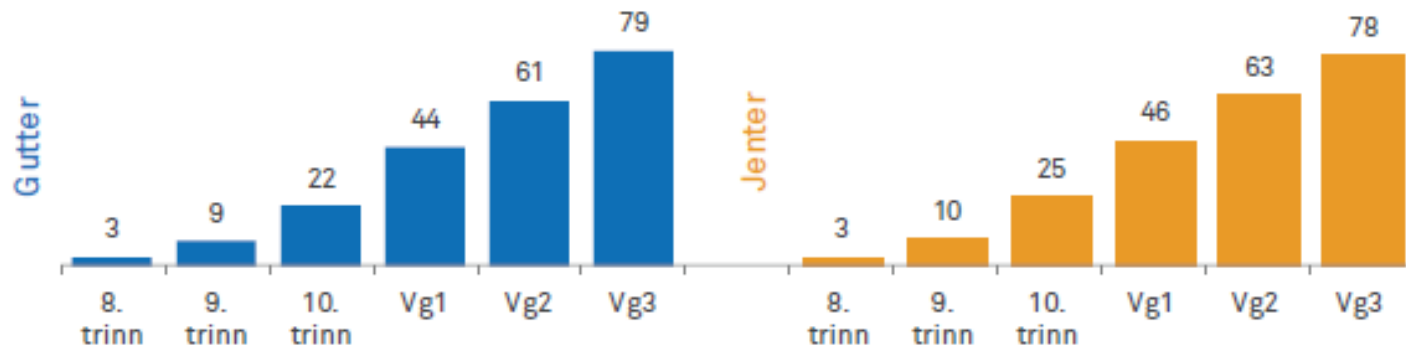
Snakk med hverandre om hvordan Ungdata har vært brukt/kan brukes i folkehelsearbeidet i din kommune.

Rusforebygging - en del av folkehelsearbeidet

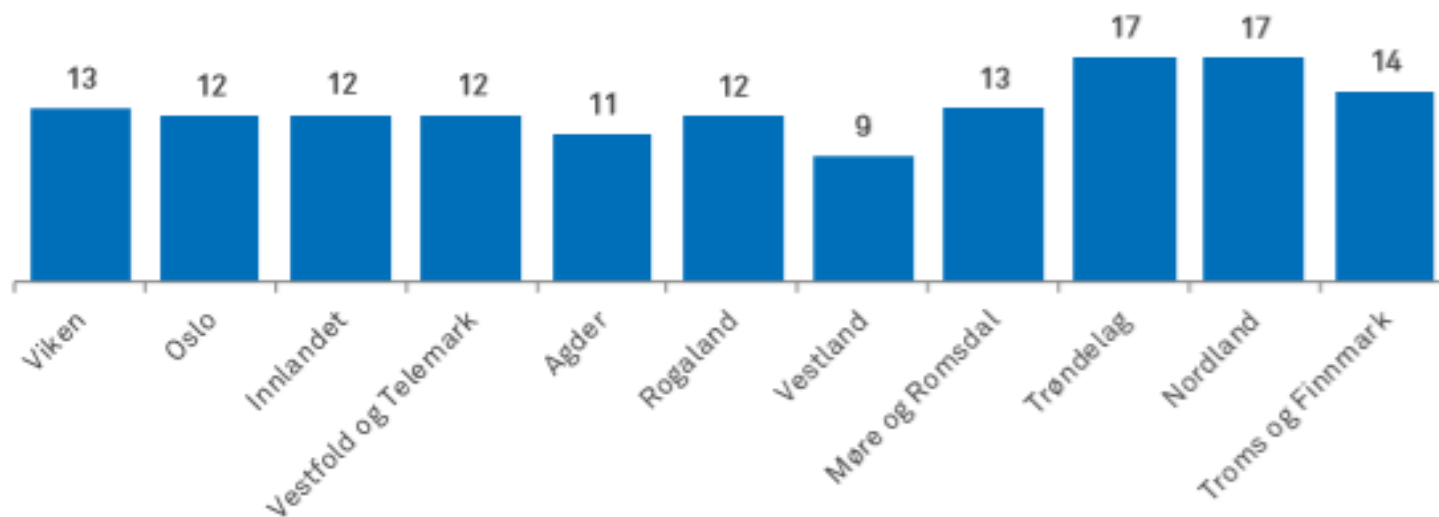
Hvorfor fokus på rusforebygging?

Prosentandel som har vært tydelig beruset siste år
– etter kjønn og klassetrinn

Gjennomsnitt Norge 2016-2018, Bakken: Nasjonal rapport, Nova 2018

Prosentandel ungdomsskoleelever som har vært tydelig beruset siste år – etter fylke

-det vanligste rusmidlet for ungdom og voksne

- Alkohol knyttes til fellesskap, trivsel, feiringer, mat, symbol på voksen
- 80 % av voksenbefolkningen drikker
- Menn står for dobbelt så mye av konsumet som kvinner
- Jevn nedgang i ungdoms konsum fra ca 2000-2015, øker noe i 2018
- Stor skadekonto på individnivå, pårørende og samfunn

På kort sikt

- Fyllekjøring
- Vold og overgrep
- Kriminalitet
- Selvmord
- Ulykker/skader
- Ubeskyttet sex

På litt lengre sikt

- Høyt alkoholforbruk
- Sosiale problemer
- Bruk av cannabis
- Belastning for pårørende

Risikofaktorar

for alkoholbruk i ungdomstida

Foreldres aksept av og egne holdninger til drikking (Donovan 2004)

Venners aksept av og egne holdninger til drikking (Donovan 2004)

Atferdsvansker / regelbrytende atferd (Donovan 2004)

Tanker om rusmidler; framtidige «intensjoner» om å begynne å drikke (Ellickson 2001; Simons-Morton 2004)

Å komme fra en familie med mye turbulens, «disrupted families» (Ellickson 2001; Maggs 2008)

Høyt alkoholbruk i familien (Ellickson 2001; Englund 2008; Poelen 2009)

Familiehistorie med «alkoholisme»; genetisk sårbarhet (Warner 2007)

Seksuelle overgrep i barndom (Jasinski 2000)

Skulking (Maggs 2008)

Russia is quite literally drinking itself to death

Undersøkelse

- 30 % av dødsfall i Russland er alkoholrelaterte
- 2% i Norge

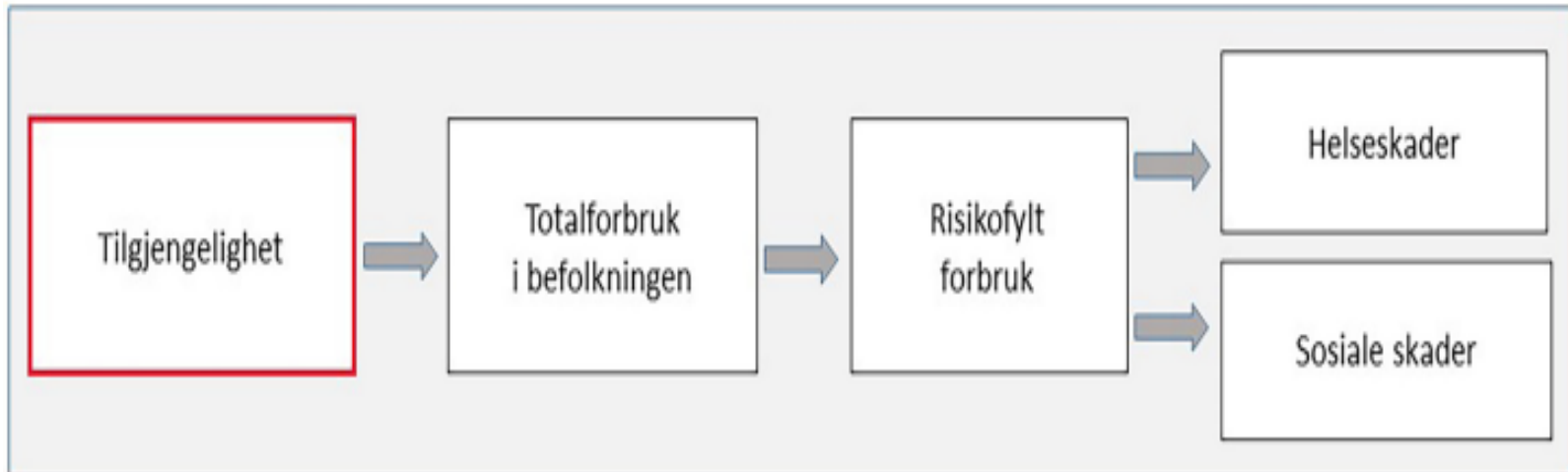
[Kilde: Ove Heradstveit, Uni research](https://qz.com/403307/russia-is-quite-literally-drinking-itself-to-death/)

<https://qz.com/403307/russia-is-quite-literally-drinking-itself-to-death/>

Det er sammenheng mellom tilgjengelighet, totalforbruk, risikofylt forbruk og alkoholrelaterte skader

Figur 1. Forenklet modell over sammenhengen mellom tilgjengelighet, forbruk, helsemessige og sosiale konsekvenser av alkoholbruk.

Helsefremmende tiltak – grunnmuren:

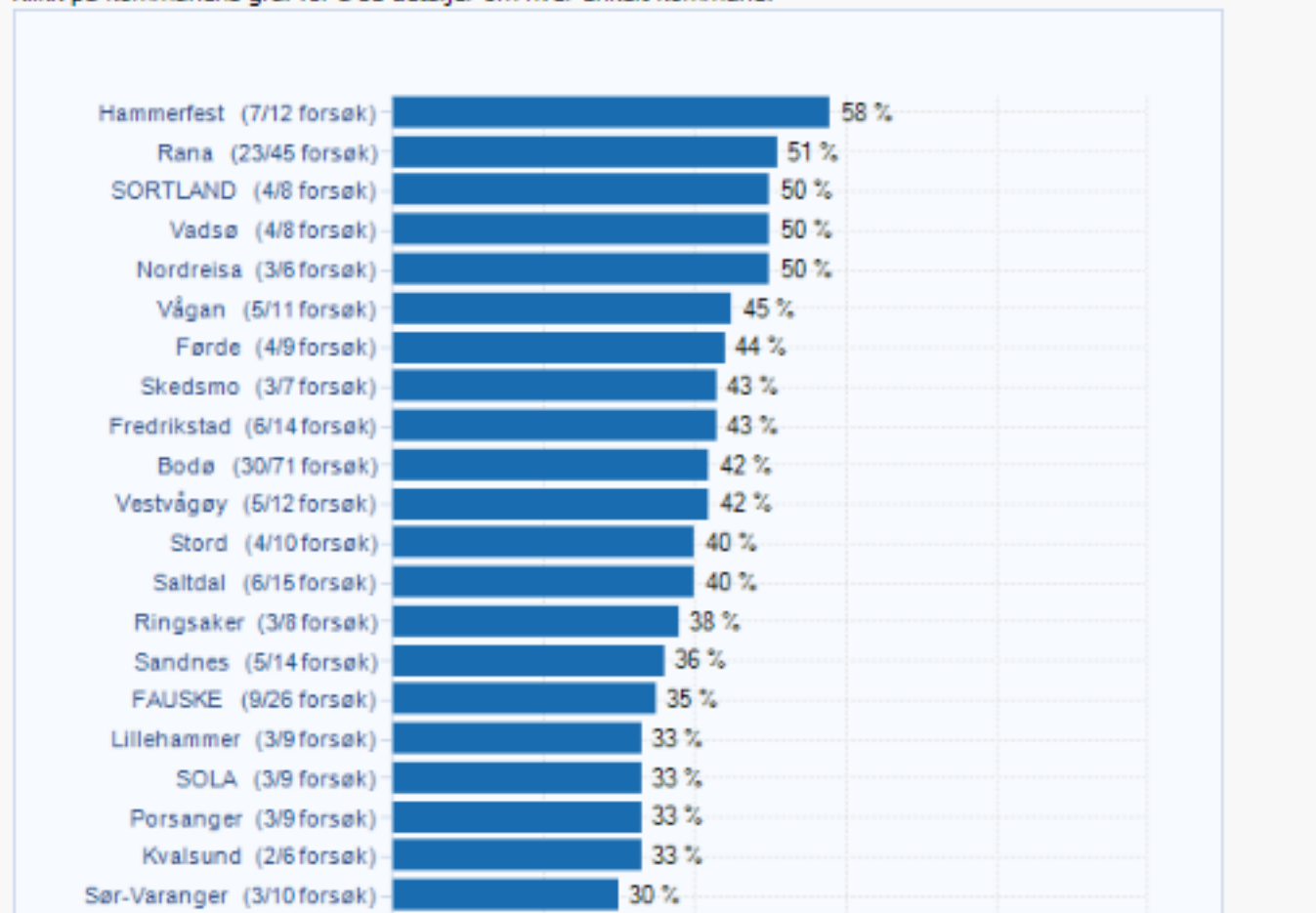
- Opplevelse av tilhørighet og å være del av et felleskap
- Ha positive relasjoner
- Opplevelse av mestring
- Ulike arenaer (bomiljø, lokalsamfunn, frivillig sektor, skole m.m.)
- Trygge og rusfrie miljøer
- Tilrettelegge for meningsfulle aktiviteter, - fysisk og innholdsmessig
  - Ikke nødvendigvis rusforebyggende (f. eks. fotballturneringer og alkoholbruk) uten videre

Formål å redusere/regulere *tilgjengeligheten* til rusmidler (reguleringer og restriksjoner på salg og skjenking av alkohol; alkoholavgifter)

- *Forbud* mot innførsel og omsetning
- *Monopol* ifht innførsel og omsetning
  - Vinmonopolordningen
- *Tilbudssituasjonene*
  - Skjenkebestemmelser
    - Alkoholoven som virkemiddel, også lokalt
    - Arena? Tidsrom? I hvilke situasjoner? For hvem?
- *Kontroll* med at bestemmelsene overholdes

Kommunemesterskap i dårlig alderskontroll

Her vises rangeringen av hvilke kommuner som i flest eller færrest andel av forsøkene har tillatt salg til mindreårige. Klikk på kommunens graf for å se detaljer om hver enkelt kommune.

Kilde: Juvente.no:

<http://skjenkekontrollen.no/media/4297/kontrollrapport%202017%20web.pdf>

Etterspørselsreduserende tiltak

Formål å begrense etterspørselen etter rusmidler

- Tilgjengelighet og etterspørsel henger sammen
- Etterspørselsreduserende tiltak fokuserer på de sosiale normene knyttet til alkoholbruk.
  - Alkoholbruk som kollektivt fenomen
- Holdningene til bruken spiller en viktig rolle
  - Holdningskampanjer har liten eller forbigående effekt
  - Foreldre, venner, lokalsamfunnet
- Lovgivning avspeiler sosiale normer, og bidrar til å opprettholde dem.
- Økt tilslutning til en restriktiv alkoholpolitikk i Norge:
  - 2005: 30 % var imot vinsalg i butikk, i 2012 var andelen økt til 47%

Ungdomsundersøkelser i 1992/1995/1997 viste at svært mange drakk alkohol

De som i liten grad drakk alkohol hadde mye til felles:

- *De drev aktivt med organiserte fritidsaktiviteter*
- *De tilbrakte mer tid med foreldrene per uke*
- *De følte seg sett på skolen*
- *De tilbrakte ikke kveldene utendørs*

Dataene dannet grunnlag for en nasjonal plan på Island.

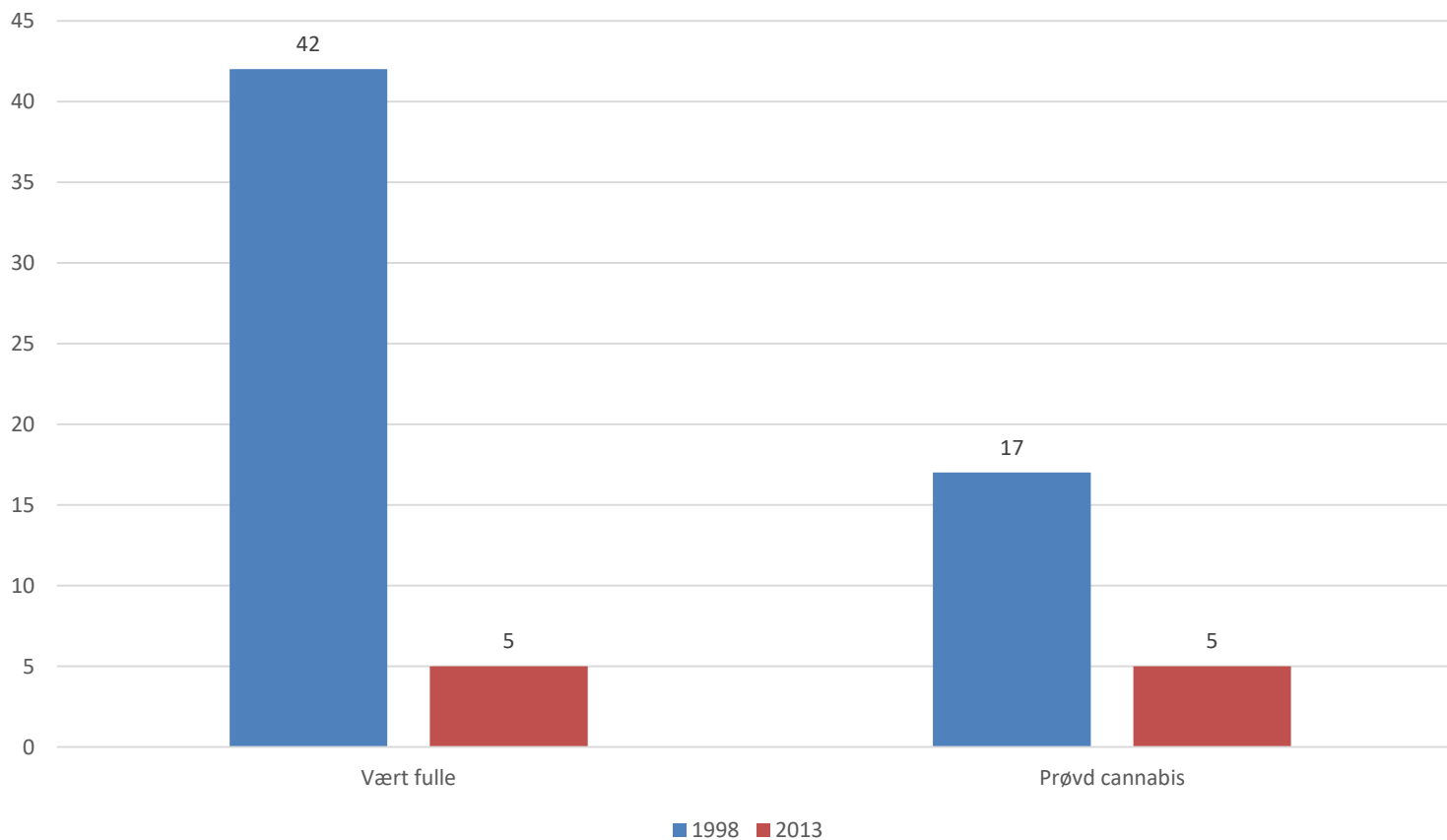
Nasjonal plan med tiltak for å redusere rusbruken blant ungdom på Island

- Høyere aldersgrenser for kjøp av alkohol og tobakk
- Foreldreorganisasjoner - styrking av bånd mellom foreldre og skole
- Foreldre oppfordret til å bruke tid sammen med ungdommene
- Avtaler med foreldrene om å ikke kjøpe alkohol til barna
- Avtal med foreldrene om å ha kontroll på hjemmefester
- «Portforbud» for 13-16 åringer, vinter kl 22 / sommer kl 24
- Økte statlige tilskudd til organiserte fritidsaktiviteter
- Tilskudd til lavinntektsfamilier til deltakelse i organiserte aktiviteter.

Dette ga resultater

Island 1998 - 2013: Prosentandel 15 - 16-åringer som 1) hadde vært fulle; 2) hadde prøvd cannabis

*«... vi ikke kan forebygge komplekse problemer ved å gjøre én ting, én gang, på ett sted og på én måte.»
(Iversen, 2013)*